

Te Puea

Akoranga 3 – He Whakamārama, He Whakaputanga

Marautanga	Te Reo Māori
Taumata	4–5
Whenu	Puna Reo Āheinga Reo
Whāinga Paetae	Ka mārama, ka whakamahi i ngā kīanga whakaahua, kīanga whakarite hei whakaniko i te kaupapa. Ka tīpako i ngā āhuatanga o ngā momo reo tuhi hei whakaniko i ngā tuhinga pono me ngā tuhinga auaha.
Rauemi	~ Kei te pātene Te Puea ngā hononga paetukutuku ~ Hīti Rauemi 9 ~ Papakupu ~ Ngā pene me ngā pukapuka mahi a ngā ākonga ~ He pene kauruku ~ Pepa A3 ~ Ngā rauemi toi ataata

Hei Mahi

1. Whoatu ngā hīti rauemi 9 ki ngā ākonga hei tāpiri ki ā rātou pukapuka mahi. Wānangatia ā-akomanga ngā kōrero o aua hīti.
2. Ka pānuihia e tētehi ākonga tētehi whiti o te karanga. Ka pānuihia e tētehi atu te whakamārama e hāngai ana ki taua whiti. Ka haere pērā te mahi kia oti katoa ngā karanga. Me whai wā kia tuku pātai e ngā ākonga ka mutu ngā whakamārama mō ia karanga.
3. Whakamārama ki ngā ākonga ko ngēnei karanga he pōwhiri i te tangata kia haumarutia, kia manaakitia rātou i roto i tēnei ao hurihuri.

Te Puea

4. Tīkina he pene kauruku ka whiriwhiringia kia toru ngā rerenga o te karanga. Tuhia aua rerenga e toru ki:
 - ~ tētehi pānui whakaahua kia pōwhiringia te hunga rawa kore ki Te Puea Marae
 - ~ tētehi rotarota/waiata rānei
(kia kotahi anake te kōwhiringa)
5. Mā te kaiako ngā ākonga e tautoko i roto i ngēnei mahi.
6. Whakaritengia he wā e taea ai e ngā ākonga te whakaatu i ngā mahi kua oti i a rātou.

Arotakenga

Whakahoki kōrero ki tō hoa e pā ana ki:

- ~ ngā rerenga o te karanga kua tīpakohia
- ~ te auahatanga o te tuhinga
- ~ te mārama o te kaupapa

Te Puea

Akoranga 3A – He Whakamaumahara

Marautanga	Tikanga ā-iwi
Taumata	4
Whenu	Te Ao Hurihuri
Whāinga Paetae	Ka whakahua i ngā huarahi e tuhia ai, e maumaharatia ai ngā mahi o mua
Rauemi	~ Kei te pātene Te Puea ngā hononga paetukutuku ~ Hīti Rauemi 9 ~ 5 x ngā kape o te haurongo o Te Puea (hononga paetukutuku o Te Ara) ~ Ngā whakaahua PDF o Te Puea ~ Papa mā me te pene papa mā ~ Ngā rauemi toi ataata

Hei Mahi

Whakataki

1. Whakamārama ki ngā ākonga ko te Marae o Te Puea he marae maumahara ki a Te Puea Hērangi. Koirā te take e kaha whakatairangangia ana e ngā tāngata o te marae ngā uara o Te Puea Hērangi.
2. Whakamārama atu ko te mahi a ngā tāngata o te marae, he tohu maumahara i a Te Puea. He whakahau anō hoki i ōna kaupapa mā te manaaki me te whakatinana i tana tongikura “Ahakoa te aha, mahingia te mahi”.

Akoranga

3. Tuhi ki te papa mā ngā kupu kei raro iho nei. Whakamārama atu koinei ngētehi huarahi e maumaharatia ai ngā mahi o mua
 - ~ Whakapapa
 - ~ Tapa ingoa
 - ~ Whakataukī/Whakatauāki/Tongikura
 - ~ Waiata/Haka/Mōteatea
 - ~ Whakaahua/Whakairo

Ngā Wai a Te Tūi
Māori & Indigenous Research

Te Puea Memorial Marae

TE TĀHUHU O TE MĀTAURANGA
MINISTRY OF EDUCATION

Te Puea

4. Whakarōpūngia te akomanga kia rima ngā rōpū. Whoatu ki tēnā ki tēnā rōpū ngā hīti rauemi 9 me tētehi kape o te haurongo o Te Puea mai i te paetukutuku o Te Ara.
5. Tirohia ngā tuhinga e rua. Kimihia ngā tauira e hāngai ana ki tētehi anake o ngā kaupapa o runga (hei tauira: Rōpū 1 – Whakapapa, Rōpū 2 – Tapa ingoa ...).
6. Tohutohungia ngā ākonga kia kaurukungia aua tauira, kātahi ka tū ngā rōpū ki te whakapuaki he aha tā rātou kaupapa me ngā tauira kua kitea.

Arotakenga

Hei whakatepe, wānangahia ngā kaupapa matua kua puta, arā:

Ko tō Te Puea whakakitenga, kia tupu, kia hua, kia puāwai anō tōna iwi.

I tukua e Te Puea tēnei whakakitenga tōna ki te ao katoa, mō te ao katoa.

I tōna wā, i tonoa e ia te rawa kore me te rāwaho. Ka pērā tonu ia nā te mahi a tōna marae, a Te Puea.

Ko te take ka maumaharatia ai te tangata, ko āna mahi me tōna aroha ki te manaaki i te tangata, i te kaupapa, kua ko ngōna rawa pēnei i te hū papai, me te waea pūkoro papai.

Toi Whakaaroaro

Ka whakaatuhia e ngā ākonga ngā akoranga kua mau i a rātou mā te toi whakaaroaro.

Ka whai wā ngā ākonga ki te tīpako i tētehi whakaahua o Te Puea Hērangi (nō ngā whakaahua PDF). Ko tēnei te aronga o te mahi toi nei. Me whai wāhi hoki te whare tūpuna a Te Puea, ki tā te akonga e pai ai. Ka tautuhia, ka whakaatuhia ā-tohu, ā-pikitia, ā-hoahoa e ngā ākonga ngā akoranga nui kua mau i a rātou mō Te Puea Hērangi me āna mahi rangatira.

Te Puea

Karanga

1. Ruhi e, ruhi e, Te Puea Hērangi e
Nei rā te whenua e mānawatia nei
E ngā hau pūkeri o raro e
2. Tēnei rā ngō uri, ngō āritaritatanga
Te whakatinana nei i ngō moemoeā e ruhi e
3. Kia whakatūwhera ngā tatau o tō whare
Hei kāinga rua mō ngā mahuetanga e
O te raupatu e
O te rawakore
O te raungaiti e... i e... i e...
4. E te iwi e
Piki mai, kake mai
Mauria mai te aroha ki runga ki te papa o te rangimārie
E titi nei i te maungārongo a Takiwaru, a Toha e
5. Haere mai rā ki te tai o Wairopa, o Te Tau e
Ki te pātaka kai o ngā rā o mua e
He rourou mōu e tai mā e
Haere mai rā
6. Pīkauria mai ngā tini āhuatanga, ngā tini toimahatanga o te wā e
Māku koe e maru e, mā taku kahu pūreke, taku kahu pītongatonga e
Pīkauria mai rā
Whakatau ake rā e te iwi e
Kia moemoeā tahi ai tātou e
Kia tupu, kia hua, kia puāwai e
Kia puta ki te whei ao, ki te ao mārama e
Kia hoki ki te tōnuitanga e
Whakatau ake rā

Hīti Rauemi 9

Te Puea

Hei whakamārama:

1. E karanga ana te tupuna whare ki a Te Puea Hērangi. Ko tā te whare, ko ngā whenua nei he mea e tino hiahiatia 'ngā hau pūkeri o raro'. He kupu 'ngā hau pūkeri o raro' mō ngā hōia me ngā iwi Pākehā i haere mai i tawhiti kia nōhia tēnei whenua.
2. Kātahi ka tuku karanga te whare ki ngā uri o Te Puea kia whakatinanangia ngōna wawata me ngōna moemoeā.
3. E tuwhera ana ngā tatau o te whare o Te Puea Marae hei kāinga rua mō ngā tāngata katoa kua rongō i ngā tūkinotanga o te raupatu me te rawakore.
(He whakamōhiotanga: Ko ngā whiti tuatahi he momo oli Hawai'i, ka taea e te tāne me te wahine. He whakanui tēnei i te hononga o Te Puea ki te Kāhui Ariki o Hawai'i me te mana motuhake o ngā iwi taketake o te Moana-nui-a-Kiwa. Kei te pakitara o te wharenui te pikitia o Kuīni Lili'uokalani, te Kuīni whakamutunga o Hawai'i.)
4. Kei te pōwhiri te tupuna whare i ngā tāngata katoa ahakoa ko wai. E tohutohungia ana e ia kia mauria mai te aroha ki runga ki a ia, pērā i te wā o Takiwaru rāua ko Matire Toha. (He whakamōhiotanga: ko tēnei whiti he momo pao, ā, he mea waiata e ngā wāhine, e ngā rūruhi o Waikato mō ngā kaupapa huhua.)
5. E pōwhiringia ana e te whare ngā iwi katoa ki runga o ngā tai o Wairopa, o Te Tau, koinei ngā pātaka kai o mua.
6. Ka mutu, e tohutohungia ana e te whare kia mauria mai ngā tāngata ngā toimahatanga katoa e pīkauria ana e rātou. Māna, mā te whare rātou e tiaki, e manaaki. Ka korowaitia ngā tāngata ki te kahu pītongatonga. I a rātou e noho ana i raro i te maru o tēnei kahu, ka taea e rātou te moemoeā, me te whakatinana i aua moemoeā me ngā wawata katoa.
(He whakamōhiotanga: ko ngēnei whiti e rua, he momo karanga tūturu.
*kahu pītongatonga: he tohu tēnei ki te tongikura rongonui a Te Ōtapēhi ki a Kīngi Pōtatau i te wā o ngā pakanga pū, i te haeretanga mai o Pōtatau ki Tāmaki Makaurau, ka kī atu a Te Ōtapēhi ki a Pōtatau "Ka maru koe i a au, ko taku kahu he pūreke, he kahu nō te pītongatonga."
Kei roto hoki i tēnei karanga te tongikura a Te Puea "Kia tupu, kia hua, kia puāwai.")

